

Landskap: Småland, Upptecknat av: Carl Wiking
 Härad: Elfvärdsinge m.f., Adress: Furåkra, "Präkmlän.
 Socken: Alghult m.f., Berättat av: Carl Johansson.
 Uppteckningsår: 1941, Född år 1865, i Vena socken.

Ämne: Kyrkasågner.

(Landsmåls- och Folkminnesarki-
vet's kartpräglista nr 53.)

Vol. I.

Sidor: — 5.

Obs! Andra sagan Sidor: 1-8.
Fyllnopa 16. sidor.

Kyrkasågner

jordvättar.

Fätkast.

Fätkast o. sjömannen.

Skriv endast på denna sida!

Fr. folk. b.
nr. 5; 1941.

1.)
Denne upmärkte traditionsbäran
var född den 18/3 1865 i byn Tjer-
hult Vena socken, Kalmar Län.
Inflyttad till Kråksmåla socken
1909. Här inköpte han Fredriks-
fors kvarn, såg och snickerifab-
rik. Humnen till 70 års ålder över-
läst han bemälda industrier
åt äldste sonen Tilly Johansson,
som nu är innehavare av de sam-
ma. Själve flyttade Carl Johans-
son och hans hustru till sin vil-
la i Kråksmåla kyrkoby. För
frabbades han, efter 2. år av en våld-
sam hjärnblödning, som efter
5 timmar ändade den gode man-
nes liv år 1936 den 22/9.

Frid och stortack åt denne
min vän!

Nu följer i samma volym 2. kyr-
kastäpner efter den utmärkte sa-
goherrättaren. — I norra de-
len av Kalmar län ligger sock-
nen "Mäl-bilja" som sederme-
ra om döpts till "Mällila". När
den första kyrkan skulle bygg-
gas i hemälda socken var
det intet ekemeniska hin-
der, som stängde kyrkobyg-
get; utan det var ypperst svårt
att finna lämplig plats för
kyrkostamt och griftgård. Man
hade upsett en vacker slätt där
till; men slätten var "bebodd"
av det underjordiska småfol-
ket = (s.k. "jordvättarna", som vå-
ra fäder plägade säga om

3.)

ACC. N:R. M. 7787:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lessa enligt, den gamla folktran-
mytiska väsen. Det troddes att
det inte gick för sig att uppfä-
ra någon byggnad utan att
man först fått visshet om de
"underjordiske" gillade företaget.
Försummade detta, så kunde
lätt hända att Vättarna om nat-
ten reva ner vad, som man på
dagen byggde. Men "Häl-liljaba-
arna" hade ej frågat "Häfol-
ket", utan vände sig till bygg-
mästare, som lade grund och
började uppfylla kyrkan. Och den
då, som byggdes om dagen revs
obönhörligen ner på natten och
h.o.m. timren släpades bort från
slätten, så man måste upphä-

4)
ra med kyrkobygget. I denna vä-
ra belägenhet vände sig "Mål-
tilljabsarna" till en "klök gubbe",
(alltså den gamla historien). Gubben
rådde dem att först offra spen-
röt mjölk på kyrkoplattan och
sedan där nergräva en sil-
verpenning. Sen skulle dem
lägga timmermansverktygen
på byggnadsplattan 3. på var-
andra följande torsdagsmät-
ter och på lysna om det det be-
stade och timrade på platsen.
då skulle dem fortsätta att
bygga å nys, ty då hade de "lu-
derjardiske" överlåtet byggnads-
plattan. Sam gjorde, som den
"klöke" rått dem till, men hör-

5.)
ACC. N:R. M. 7787:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de ej minsta ljud. De underjordi-
ske hade ej mattagit offret em-
öfverlätit plattan. Så hade den
"kloke." "Skaffa eder 2. Twillingsta-
lar, oka dem och låt dem gå
vart den vilja, där Ni finna stu-
arna, där byggen Ni kyrkan."
Sam gjorde så. Efter 3. dagars
sökande finna den stutarna
djupt inne i en tät skog. Mel-
lan orarna hade växten un-
derbart vacker lilja, där bygg-
de den kyrkan, som i allt
blev lyckosam. Den vackra
liljan vart upphovet till f.d.
fackennamnet "Mål-lilja", seder-
mera omvandlat till "Mällila".

Denna saga av samme sages-
man handlar om huru en jät-
te sökte slå ner Vena sockens
första kyrka när den blivit
oppbyggd. Vena gamla, för län-
gesen rinner kyrka, låg ett sty-
cke från den nuvarande. Ett stycke
från den gamla kyrkan låg ett
kärr, som vid högt vatten vil-
lade att det blev vattenstånd i
oppkastade gravar, vilket var
synnerligen ofrepeligt då någon
skulle "jörda". Därför flyttades
nya kyrkan ^{här} ett gott stycke där-
ifrån den gamla varit. (Enligt
sagesmannens oppgift.) I gamla
kyrkan var en hemmagjuten
ringklocka, som saknade all

2.)

ACC. N:R. M. 7787:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

inskriften, den var så stor och
ovig att det kräudes 4 starka karlar
att svänga den. Därmed hade väl
gått an, men klockan hade ett väl-
digt skällande ljud, som hördes öf-
ver ankring. Detta förargade en
stor jätte, som bodde $1\frac{1}{2}$ mil
från kyrkan i en berggratta. Jät-
ten hade dålig syn; men trodde
detta, så beslöt han att med ett
stort stenblock slå ner kyrk-
net. Från kullen slungade han
ett väldigt stort block mot kyr-
kan. Men det bar sig inget bättre
för jätten än stenblockets sprack
då det var på halva vägen. Den
halvan föll ner vid kyrkavä-
gen; där den ligger ännu. Sen

3.)

ACC. N:R. M. 7787:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

andra hälften för ett stycke smitt
förbi kyrkan och där ligger det än-
nu. Innevarnas halvor antyda att
den måste en gång hört sam-
man såde sagesmannen. Men
hans hustru Josefina och sonen
Tilly infogar till stenhalvorna
gott kunnat varit tillhopa.
Gjätten blev arg och flyttade norr
över till det länd värest "holen
vid midvinter ej lyser. En tid
efter det gjätten flyttat var det
en ung sjöman, som jämte si-
na 2 kamrater hade förlisk
oppe på Norges yord kust just
vid jultiden. Sjömannen från
Vend vart den ende, som blev
vid liv. Han kom genarvåt

i landt opp till en skog. Sär var i-
del mörker. Efter att hava vandrat
en halv dag i skogen varreblev
han eldsken och gick dit. Sär var
en grötta och i öppningen en stor
eld. Vid elden låg jätten, som förr
bott i Vena. Han var nu helt blind,
men vaktades av en dräng, som
höll på att å gläderna skaka sig
kätt. Jätten var rik, och hade väl-
digt med guld och silver, som
drängen skulle hava i län efter
jättens död. Sjämannen fick
förka sina våra kläder och fick
äta sig mätt på "Gläastekt get-
kätt." Så sporde jätten honom
varifrån han var. Sjämannen
sade att han var från Vena =

5.)

ACC. N:R. M. 7787:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

socken. Så sade jätten, "Sär har jag bott för så är ren; men kungades att flytta hitopps för jag hörde ej ljudet av den stora kyrkklockan." Så räckte jätten fram handen och sade, "Kom fram och låt mig hälsa på dig. Men drängen uppmade åt sjömannen och räckte honom spekkett, som låg i elden; och sjömannen räckte det glädgade spekket åt jätten, som fattade därav, på gnistor flög ut ur spekket och det rynter märken i järnet efter fingrarna." Så sade jätten, "än är det litet värme i tenåarna, det märker jag." Oks! Hade sjömannen räckt

G.)

ACC. N:R. M.

7787:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

jätten handen, så hade han kra-
mak den fördervad. Sjömannen
frågade hur han skulle kunna
hitta ut ur mörkret. Jätten svar-
ade, "Jag skall låta min dräng
följande sör ut till du ser dagen,
men endast på följande vil-
kor. Jag skall tillika giva dig
så mycket guld att du har din beq-
ring till Glädagar. Du ser denna
silvercrask. Den skall du bära till
Vena kyrka och placera den på al-
tarbordet, som en gåva från mig
och så skall prästen öppna den
i församlingens närvaro. Tyist-
ken ligger en dyrbar skatt, och
så skall prästen säga att jag
storligen ängsat att jag velat

slå ner kyrkan. Men du får intet
lyfta på locket förrän det asken
står på altarbordet. Lavar du det?
Sjömannen lovade fick asken och
sitt guld i en skinnsäcke, och han
och drängen gingo söder ut. Efter
ett par dagars vandring lyfte de
gen mer och mer, och drängen vä-
nde åter. Sjömannen tiggde mat och
vandrade, ty han vågade intet vi-
sa guldets i skinnsäcken. En dag
framåt våren var han åter i Ve-
na socken. Trött satte han sig på
stenblocket varmed jätten sökt
ner slå kyrkan. Så satte han asken
på blocket och öppnade locket. En
våldig låga steg mot skyn. Jätten
hade därmed tänkt bränna ner
kyrkan, men misslyckades.